

Tolvprofetboken, del 1

s. 1 Hosea

s. 2 Joel, Amos

s. 3 Obadja, Jona, Mika

Vårt Gamla Testamente avslutas av tolv profeter, som verkar under tiden 750–400 före Kristus. Utgångspunkten är det ömsesidiga förbund som Gud ingått med Israels folk. När Israel överger gemenskapen med sin Gud, söker hjälp hos andra och inte följer hans bud utan går sina egna vägar, då sänder Gud profeter för att kalla dem tillbaka till sig. Om de inte lyssnar och vänder tillbaka kommer så småningom det nödvändiga straffet, helt i enlighet med förbundsbestämmelserna. På andra sidan katastrofen möts de dock åter av Guds uthålliga kärlek, som erbjuder upprättelse och nystart.

Hosea

Först ut är profeten som talar som ingen annan om Guds kärlek. Han verkar i Nordriktet vid mitten av 700-talet i en tid av expansion och välstånd. Myntets baksida är att folket glömmet Gud och hans vilja.

Kapitel 1–3 berättar om profeten, som får uppdraget att gifta sig med en sköka för att i sitt äktenskap illustrera förhållandet mellan Gud och Israel. Barnen ges namn som är allvarliga budskap från Gud till folket. I sitt eget liv får Hosea uppleva smärtan det innebär att bli sviken av den man älskar. När han förkunnar Guds vrede och kärlek har orden en klangbotten i hans eget liv. Israel, Guds älskade, som han investerat hela sitt engagemang i, ger sitt hjärta åt andra och sätter sitt hopp till avgudar, politiska makter och eget omdöme. Till Guds stora sorg.

Gud ger dock inte upp, utan kämpar om sitt folks kärlek. Han ska föra dem ut i öknen för att komma till tals med dem.

I kapitel 4–14 avslöjar profeten, med mästertligt språk och målande bilder, folket i dess stolthet och tro på sig själv. Inte minst prästerna har svikit sin uppgift och försummat att ge folket kunskap om Gud. Det svekfulla folket kallas att vända om till honom, som i sin vrede straffar dem. De erbjuds att fly från Gud till Gud och får det märkliga löftet om uppståndelse till liv inför Guds ansikte på tredje dagen.

Boken ger en gripande bild av Guds arbete och tålmod med sitt folk och av kampen i hans hjärta mellan vreden och barmhärtigheten. Gud är trofast. Hans sista ord är inte domens, utan upprättelsens. Han står fast vid sitt förbund, trots Israels svek, och kallar dem därför till omvändelse.

Joel

Denna bok är svår att tidsbestämma. Det framgår att profeten är verksam i Juda och Jerusalem, att templet är i funktion och att riket hotas av en övermäktig fientlig invasion.

1:1 – 2:17 ger en livfull skildring av hur landet ödeläggs. Mänskliga åtgärder räcker inte till, bara Guds ingripande. Med starka bilder förmanar profeten sitt folk att ropa till Herren i sin nöd. Hjälpen finns endast hos honom, inträngande ljuder kallelsen: Vänd om till mig av hela ert hjärta med fasta, gråt och klagan.

2:18 – 3:21 innehåller Guds svar och knyter budskapet till begreppet ”Herrens dag”. Herrens dag är tiden för Guds ingripande, när han förgör det onda och upprättar sitt folk. Denna dag förbinds här hos Joel med mäktiga kosmiska händelser. På denna får Herrens vänner uppleva nåd och barmhärtighet, medan hans fiender drabbas av vrede och undergång.

Herren ska driva angriparna på flykten, rädda och förlåta sitt folk, utgjuta sin Ande över dem alla oberoende av ålder och samhällsställning. Han ska välsigna landet och göra det fruktbart och överflödande. Var och en som åkallar Herrens namn, skall bli frälst, ljuder löftet.

Ett universellt perspektiv öppnar sig här, vilket apostlarna Petrus och Paulus så småningom tar fasta på. Petrus förklarar löftet om Anden som uppfyllt i och med Pingstagens andeutjutelse. Genom Kristi gärning är all den himmelska världens andliga välsignelse öppnad för Guds folk. I ljuset av denna frälsningsgärning är Herrens dag inte längre uteslutande den stora och fruktansvärda utan också den stora och härliga, som Petrus kallar den i sin pingstpredikan. En dag då Gud välsignar sitt folk.

Amos

Vid mitten av 700-talet före Kristus är profeten Amos verksam i Nordriket. Det är en i yttre mening god tid med fred, välstånd och expansion.

Boken börjar med domsord, som går till storms mot grannfolken för hårdhet och kärlekslöshet, sedan riktas sökarljuset mot Israel. Som Guds förbundsfolk har de ett särskilt ansvar. Detta har de svikit.

I tre svidande strafftal kritiseras sociala orättvisor, egoism och en gudstjänst som endast är ett yttre mönster. Trots att Gud i enlighet med förbundsbestämmelserna försökt att ’väcka’ dem har de inte reagerat och vänt om.

Boken avslutas med fem domssyner, som på ett träffande sätt illustrerar budskapet. Här finns också ett möte mellan Guds budbärare och ’statskyrkoprästen’ Amasja.

Vi får i någon mån lära känna Amos själv i hans brottning med sin kallelse. Litterärt sett är boken ett mästerverk med ett livfullt bildspråk och retorisk mångsidighet. Observera sorgesången över Israel och de tre ’insprängda’ lovsångerna till universums mäktige Skapare. Skakande är dess budskap om att Guds tålmod tagit slut.

Slutorden blir dock en lysande frälsningsprofetia, som förkunnar Guds oförtjänta ingripande till frälsning för folket på andra sidan domen, jämför Apg. 15:16f.

Obadja

Gamla testamentets kortaste bok uttalar kraftfulla domsord över Edom, Esaus avkomlingar, som anslutit sig till fiender som förgripit sig på broderfolket Juda.

Herrens dag kommer då alla jordens folk ska ställas till svars inför universums Herre. Budskapet till det sargade gudsfolket är att det då på Sions berg skall finnas en räddad skara och att riket skall tillhöra Herren. När Obadja verkade vet vi inte.

Jona

Detta är en berättande profetbok, fylld av dramatik och överraskningar. Den handlar om Jona, som troligen levde på 700-talet, och hans brottning med sin kallelse. Den handlar också om Guds kärlek.

Jona får det föga avundsvärda uppdraget att gå med bud från Gud till det mäktiga assyriska väldets huvudstad Nineve. Han vill inte utan flyr åt annat håll. Gud hinner dock upp honom och efter en hårdhänt läxa är han beredd att gå. Det visar sig dock snart att hans sinne inte alls är i fas med uppdragsgivarens. Jona förmår inte glädja sig över nineviternas omvändelse.

Boken visar att det utvalda folket inte har ensamrätt till sin Gud. Han vill rädda också hednafolken in i sin gemenskap.

Den som får leva i erfarenhet av att Gud är en ”nådig och barmhärtig Gud” ska också vara redskap för hans kärlek ut i världen.

Jona är, dock inte i sin motsträvighet, en förebild till Jesus och nineviterna blir vittnen till vad som händer när människor tar emot budskapet från Gud, se Matt. 12:40f.

Mika

Mot slutet av 700-talet verkar denne profet i Juda rike. Egenartat för boken är att domsord och löften varvas. Tre mäktiga ”hör” inleder domsutsagorna.

Det första domsordet skildrar gudsfolkets mörker – trofasthet, ärlighet och tillit lysar med sin frånvaro – och avslutas med löftet om en kung, som likt en herde ska samla Israel och gå i spetsen för dem.

Det andra ”hör” kritiserar ledarna för att de för folket vilse, inte tar itu med ondska och orätt utan tröstar med Guds löften utan uppgörelse med synden. Avsnittet slutar med ett löfte om en tid när längtan efter Herrens undervisning ska föra folken till Jerusalem och fred ska råda under en herde, som ska komma från det oansenliga Betlehem. Jämför Matt. 2:4f.

Det tredje ”hör” kallar naturen till vittne vid Guds rättegång mot sitt folk. Här hämtar de så kallade Improperierna, som hör hemma vid långfredagens gudstjänst, en del av sitt stoff: ”Mitt folk, mitt folk, vad har jag gjort mot dig?” Avsnittet mynnar ut i löftet om Israels återupprättelse och kommande storhet, och går så över i bön, som landar i lovsång till Gud för hans trofasthet och förlåtande nåd. Genom uppgörelse och dom går vägen till framtid och hopp. Gud sviker inte sina löften till Abraham. Därför tänker profeten under mörkrets tid skåda efter Herren och hoppas.

Mika summerar profeternas budskap: att du gör det som är rätt, att du älskar barmhärtighet och vandrar i ödmjukhet med din Gud.

Denna sammanfattning av en rätt livsinställning är fortfarande aktuell.